

Bojan Munjin

Festival svjetskog kazališta / 2008.

Punina praznine

“U vezi s budućnosti čovjeka, ja sam potpuni pesimist”, hladno je na konferenciji za novinare ustvrdio Gočev.

Svi dosadašnji festivali svjetskoga kazališta koji se od 2003. odvijaju svake jeseni u Zagrebu bili su zamišljeni bez posebne unutarnje dinamike, zajedničke teme ili određene intonacije, nego tek – kako su naglašavali organizatori – kao festivali majstora. Za to je bilo kulturnih i umjetničkih razloga koji su se svi slijevali u isti lijevak potrebe za dobrim europskim teatrom, za stanovitim popravljanjem krvne slike domaćih kazališnih prilika i za kreiranje imidža Zagreba kao propulzivnog artističkog središta koji je u stanju biti domaćin prve lige redatelja međunarodne provenijencije. Što se ovogodišnjeg izbora predstava na festivalu tiče, bilo je slično, ali ipak – drugačije. Osim onih što se s pravom zovu majstori, Silvia Purcaretea i njegova

“U očekivanju Godota” ili Iana Fabra i njegove plesačice Ivane Jozić, bila su tu doista velika imena – Dimiter Gočev i Tamas Ascher, ali u estetskom i socijalnom smislu festivalsku energetsku osovinu predstavljale su njihove različite scenske verzije Čehovljeva komada *Ivanov*, čemu treba pridodati i predstavu *Hamlet* Thomasa Ostermeiera koji je ovom pogonu pridonio radikalnom transformacijom Shakespearea u problematiziranje suvremenih društvenih i političkih prilika. Što je bilo toliko fascinantno na ovom Festivalu svjetskoga kazališta? Iz pozicije partera, bile su ovo predstave za pravo uživanje što god to značilo, ali dublje gledano svaka od ovih izvedbi neka je vrsta destilirane teatarske filozofije o tome kako sa svima nama stvari stoje danas. Zamislite na primjer Čehova u kojem nema one teške melankolije koju možete rezati nožem, gdje ljubavna drama nije u središtu pozornosti i gdje beskrajni razgovori o smislu života ne mirišu nužno na dugu rusku zimu. Upravo tako izgleda *Ivanov* Dimitera Gočeva u izvođenju berlinskoga kazališta

Ivanov, redatelj Dimiter Gočev, Volksbuhne Berlin

Volksbuhne. To je predstava iz koje su izbačeni dekor, autentični kostimi i već uobičajeni *veltšmerc*, a na goloj pozornici ostali su samo glumci obavijeni gustom maglom i Čehov sveden na četiri temeljna pitanja. Zašto živim baš ovako kako živim, gdje su stvari sa mnom krenule loše, kako da se iz toga izvučem i ima li to uopće ikakva smisla? Glumci ulaze i izlaze iz te magle koja simbolički i stvarno na sceni savršeno funkcionira, govore svoje tekstove hladno i rezignirano, kao da su se upravo vratili s fronte, a gledateljima prolazi neka

hladna jeza niz kralješnicu, jer shvaćaju da ovo nije melodramski Čehov u vrtu, uz čaj i popodnevne kolačiće, nego da se radi o ontološkim dvojabama od kojih se publika nema gdje sakriti. “U vezi s budućnosti čovjeka, ja sam potpuni pesimist”, hladno je na konferenciji za novinare ustvrdio Gočev. S ovakvom neveselom težom komunicirala je druga verzija *Ivanova*, redatelja Tamasa Aschera, u produkciji *Katona* teatra iz Budimpešte, ali je ontološki pesimizam u ovom slučaju spušten na nivo socijalnog realiteta koji ni kod Aschera ne izgleda ništa bolje. Bio je to *Ivanov* današnjega tranzicijskog doba u kome se čini da je sve u nekom histeričnom pokretu, dok nas Ascher uvjerava kako u stvari sve – stoji u mjestu. Scena djeluje kao kakva zabačena kavana na kraju grada u kakvom postsocijalističkom pejzažu srednjoeuropskih društava, a junaci na sceni nisu toliko umorni od života, koliko od neimaštine, nezaposlenosti i ogorčenja. Mađarski *Ivanov* predstava je emotivne i socijalne nesreće. Jesu li su krive društvene prilike ili pojedinac nije ni važno – perspektiva života bez okusa i mirisa jest senzibilitet koji – šire gle-

Ivanov, redatelj Tamas Ascher, Katona teatar, Budimpešta

dano – autorsko kazalište podastire gledalištu kao prvovredni problem današnjice. Predstava koja je u tom smislu uzdrmala duhove možda još više nego prve dvije bio je Hamlet Thomasa Ostermeiera, u izvedbi berlinskog teatra *Schaubuhne*, a publika se smjesta podijelila na one koji su rekli da je ovaj Hamlet “odvratni i prazan” i na druge, koji vjeruju da je ovo “prava slika našega vremena”. I jedni i drugi su u pravu jer to smeće, duhovno i materijalno, doista je nabacano na sceni upravo u onoliko mjeri koliko prebiva oko nas, a ta *punina praznine* s kojom ne znamo kako izaći na kraj u

životu odvratna nam je kada je gledamo na pozornici. Ono što je fascinantno, transformativni je materijal koji je upotrijebio Ostermeier da bi od Shakespearea napravio kazališnog Davida Mameta našeg doba. Plastičnih čaša i Bossovih odijela ima koliko hoćete, puca se iz pištolja, urla i mahnita kao na kakvim provincijskim svadbama u širokom potezu od Bregane do Urala i sve – tamne naočale, svilene čarape i kišni ogrtači – djeluje jeftino kao da ste pomiješali Big Brother i meksičku sapunicu. Problem je samo u tome što je brat ubio brata da bi se domogao vlasti. Što se suvremenosti tiče, kulturalno gledano, slika na mnogim europskim kazališnim festivalima, uključujući i Zagreb, danas je ista ili slična, tretira se na razne načine “dan poslije” onoga što

Ivanov, redatelj Dimiter Gočev, Volksbuhne Berlin

se u modernoj sociologiji zove *disaster* kapitalizam, a granica između novog i tradicionalnog na pozornici gotovo da i ne postoji. Što se nas ovdje tiče, kada festival završi, glumci odu i kada se putujući kazališni karavan preseli u neki drugi grad, postavlja se pitanje što ovakva teatarska magija znači za domaće, u ovom slučaju zagreba-

čko stanje duhova? Teško da naši redatelji baš mogu prekopirati jednog Fomenka, Schilinga ili Emmu Dante do idućeg proljeća ili da naši glumci mogu igrati tako disciplinirano kao što se to radi vani – mnogi socijalni i kulturni razlozi su tu u pitanju – ali kad već nije drukčije, gledanje kroz ključaonicu u inozemno teatarsko dvorište moglo bi jednom i nama biti od pomoći. Barem se nadam.

Ivanov, redatelj Tamas Ascher, Katona teatar, Budimpešta